

Судова експертиза водного транспорту в умовах воєнного стану

Геннадій Петровський

судовий експерт, Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Одеса, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0009-0007-6004-4688>, e-mail: gena.petrovskiy@gmail.com

Досліджено особливості проведення експертиз та експертних досліджень з оцінки вартості судноплавних засобів залежно від дійсного технічного стану, а також особливості визначення збитків судновласника від пошкоджень чи знищення майна внаслідок воєнної агресії російської федерації. Проведено аналіз особливостей проведених досліджень аварійних подій на водному транспорті в умовах воєнного стану. Отримані результати стануть у пригоді в експертній роботі та в нормотворчій діяльності як теоретичний матеріал для вдосконалення напрацювань українського законодавства.

Ключові слова: аварійна подія; водний транспорт; водно-технічна експертиза; діагностування технічного стану судна; обставини події; пошкодження судна; судноплавний засіб; технічний огляд; технічний стан.

Ship Examination of Water Transport in The Minds of the Military Camp

Gennadii Petrovskiy

The features of conducting expert examinations and expert studies to assess the value of shipping vehicles depending on their actual technical condition, as well as the features of determining the shipowner's losses from damage or destruction of property as a result of the military aggression of the Russian Federation, have been studied. An analysis of the features of studies of accidents on water transport under martial law has been conducted. The practical significance of the results obtained can be used in expert work and in regulatory activities as theoretical material for improving the developments of domestic legislation.

Keywords: accident; water transport; water technical expertise; diagnosing the technical condition of the vessel; circumstances of the incident; damage to the vessel; vessel; technical inspection; technical condition.

Із перших днів оголошення воєнного стану на території України до спеціалізованих експертних установ Міністерства юстиції України, зокрема до Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз (далі — ОНДІСЕ), надходять звернення з метою проведення експертиз із оцінки збитків судновласників від пошкоджень, руйнувань чи взагалі знищення або затоплення судноплавних засобів унаслідок воєнної агресії російської федерації. Особливості проведення таких експертиз полягають в тому, щоби правильно ідентифікувати й визначити дійсний технічний стан оцінюваного об'єкта. Не завжди замовник надає необхідні для ідентифікації судові документи та документи класифікаційного товариства або Регістра, що підтверджують технічний стан досліджуваного судна до настання аварійної події, а це значно ускладнює роботу експерти під час проведення дослідження.

Від початку воєнного стану за участі об'єктів водного транспорту сталося також значно більше аварійних подій, ніж у мирний час (як на внутрішніх водних шляхах України, так і на морі).

У судовій експертній діяльності України з 2002 року започатковано експертну спеціальність 12.3 «Оцінка судноплавних засобів». У межах цієї експертної спеціальності вирішують не тільки питання, що стосуються визначення вартості судноплавних засобів і їх складових та розміру збитків, завданих власникові водного транспортного засобу внаслідок воєнної агресії російської федерації, а також (за потреби) питання з визначення обсягів і вартості відновлюваних робіт, що стосуються судноплавних засобів (на етапі ідентифікації об'єкта оцінки).

Основні питання, що виникають під час проведення цього виду експертиз, це ідентифікація об'єктів дослідження, пов'язана з визначенням дійсного технічного стану досліджуваних суден, а також обсягів проведення відновлювальних ремонтних робіт на судах, які зазнали пошкоджень через воєнну агресію російської федерації.

Атестовані за названою експертною спеціальністю судові експерти ОНДІСЕ проводять, зокрема, експертизи з визначення ринкової вартості арештованих активів у вигляді коштов-

них яхт або вантажних суден, які належали по-сібникам воєнної агресії російської федерації.

Наказом Міністерства юстиції України від 28.04.2020 р. № 1540/5 Перелік видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, доповнено експертною спеціальністю 10.24 «Дослідження подій на водному транспорті» [1]. Фахівці цієї експертної спеціальності з'ясовують факти порушення чинних норм і правил руху під час керування водним транспортом та визначають причинний зв'язок між діями й наслідками небезпечної експлуатації плавзасобів, що стаються під час воєнного стану.

Основним показником якості діяльності морського та річкового транспорту є безаварійна експлуатація суден. Найбільш важкі порушення безпеки плавання суден — це випадки руйнування або затоплення суден унаслідок потрапляння бомб, ракет або безпілотних літальних апаратів, коли аварії призводять до морських катастроф і затоплення човнів, що спричиняють загибель людей. Якими б не були першопричини таких морських катастроф і затоплення човнів — отримання пошкоджень унаслідок воєнної агресії, зіткнення суден, посадка на мілину, порушення герметичності корпусу, зіткнення з плаваючими мінами, — остаточною причиною загибелі будь-якого судна є порушення одного або декількох його морехідних якостей судна: утрата плавучості, остійності або непотоплюваності [2].

Аналіз проведених досліджень і публікацій, у яких розглянуто розв'язання проблем з класифікації аварійних ситуацій на внутрішніх водних шляхах України й на морі в умовах воєнного стану, свідчить, що до основних видів аварій належать: руйнування, пожежі, вибухи та затоплення суден унаслідок воєнної агресії російської федерації і (меншою мірою) зіткнення суден або посадки на мілину.

За роки протистояння ворогові Україна стала флагманом у виробництві морських безпілотних надводних апаратів (англ. *Unmanned Surface Vessel, USV*), призначених для воєнних операцій на морі. Раніше українські підприємства виробляли лише дрони-камікадзе, але новітні технології не стоять на місці: зокрема,

під час атаки на військово-морську базу в Новоросійську добре показав себе морський безпілотник з дистанційним керуванням кулеметною установкою. У квітні цього року вперше зафіксовано безпілотний апарат з дистанційним керуванням військовим озброєнням, що свідчить про перехід від «камікадзе-платформ» до більш універсальних бойових систем, що має важливе значення для ведення сучасних бойових дій на морі [3].

За експертною спеціальністю 10.24 досліджують обставини, які призвели до будь-яких небажаних наслідків у процесі експлуатації суден під час воєнного стану (із метою кваліфікації подій, установлення ролі кожного з учасників події й обставин непереборної сили, аналізу дії екіпажів і посадових осіб, а також аналізу й узагальнення інформації та напрацювання відповідних рекомендацій).

Оскільки процес дослідження об'єктів водного транспорту та берегової інфраструктури доволі складний і різноплановий, то узагальнення, науково-методичне опрацювання та оприлюднення практики судово-експертних досліджень і розроблення нових методичних підходів до вирішення питань, пов'язаних з об'єктами водного транспорту, дасть змогу вдосконалити експертні дослідження в морській галузі України для ідентифікації наслідків і визначення збитків, завданих під час воєнного стану.

Перелік джерел посилання

1. Про затвердження Змін до Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : наказ. Мін'юсту України від 28.04.2020 р. № 1540/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-20#Text> (дата звернення: 12.04.2026).
2. Правила огляду суден (ПОС), Частина I, II, III, Додатки 1—7 : затв. наказ. Регістру судноплавства України від 10.09.2024 р № 29. Київ, 2024. 530 с. URL: <https://ur.ua/wp-content/uploads/2024/09/pos-2024-chastyna-i-iii-dodatky-1-7.pdf> (дата звернення: 12.04.2026).
3. Нові українські морські дрони з кулеметами атакували військово-морську базу в Новоросійську / B-TECH : вебсайт. 08.04.2026. URL: <https://building-tech.org/Voоружение/novieukraynskye-morskye-droni-s-pulemtamy-atakovaly-voenno-morskuyu-bazu-v-novorossyyske> (дата звернення: 12.04.2026).